

Een andere kijk op het jongerengeweld

koenraad Depauw

Of ik ik het vreemd vind dat jongeren zo massaal in opstand komen? Eigenlijk niet. Ik vind het zelfs niet abnormaal dat er zoveel geweld mee gepaard gaat.

Dat wil natuurlijk niet zeggen dat ik geweld legitimeer. Ook ik ben geschokt door de beelden van het brandende stadhuis van Limoges en de klokkentoren die instort.

Ook ik vind die vernielingen verschrikkelijk. Maar als ik die beelden zie, probeer ik ook met een politieke, of sociologische bril te kijken: Dit is groot geweld dat zich tegen de staat keert. Wat betekent dat? Wat zegt dat over de tijd waarin we leven?

De boodschap die we ondertussen vooral te horen krijgen, is anders: Een deel van de jongeren is niet oké en dus moeten we de repressie van de staat doen toenemen. Theo Francken denkt aan een soort [rijkswacht 2.0, een operationele reserve die militair wordt gevormd](#). Meer middelen om de orde af te dwingen.

Ik zou graag hebben dat we, voor we daar enthousiast over worden, even proberen te begrijpen wat er aan de hand is.

Ver van huis zijn het democratiseringsbewegingen

Ook in Iran, Nepal, Marokko en Madagaskar zagen we jongeren in opstand komen. Tegen onderdrukking, corruptie, het gebrek aan perspectief, een overheid die er voor hen onvoldoende lijkt te zijn. In Marokko ging het onder meer over gezondheidszorg en onderwijs, in Madagaskar over toegang tot water en elektriciteit. Basisdingen dus.

Die protesten waren ook niet allemaal op elk moment geweldloos. In Iran beschreef Amnesty overwegend vreedzaam protest, maar ook het gooien met stenen en het beschadigen van politievoertuigen. In Nepal volgden op dodelijk politiegeweld ook brandstichtingen en ernstige aanvallen, waaronder op politieagenten.

Wat mij bezighoudt, is hoe verschillend we ernaar kijken. Als jongeren zich ver van huis tegen een onderdrukkend regime keren, kunnen we hun woede begrijpen. We zien mensen die vrijheid willen en een toekomst opeisen. Zelfs wanneer er geweld bij komt kijken, blijft die politieke vraag in beeld.

Dichter bij huis verdwijnt die vraag veel sneller achter de vernielingen. Dan gaat het over relschoppers. Over jongeren die niet willen deugen. Over harder optreden.

Ver van huis is het hoop. Dicht bij huis zijn het stoute jongens en meisjes.

Ik vind dat meten met twee maten en twee gewichten. En ik denk dat ook progressieve mensen zich moeten afvragen hoe gemakkelijk ze daarin meegaan. Natuurlijk maakt het verschil of je in een democratie leeft of onder een dictatuur. Maar ontslaat dat ons van de opdracht om te begrijpen waarom jongeren hier hun geloof in de overheid verliezen? Waarom zou hun woede hier geen politieke betekenis hebben?

In elke samenleving is er geweld

Ik ben geen voorstander van geweld. Maar ik ben ook niet achterlijk. In elke samenleving is er geweld.

We spreken niet voor niets over het geweldsmonopolie van de staat. We geven de staat de bevoegdheid om regels af te dwingen, desnoods door mensen hun vrijheid te ontnemen of fysiek geweld te gebruiken. Een boete is iets anders dan een arrestatie of een klap met een wapenstok, maar achter de regels staat uiteindelijk wel een apparaat dat naleving kan afdwingen. Daar hebben we politie voor. Voor de verdediging tegenover bedreigingen van buitenaf hebben we een leger. Dat is allemaal georganiseerd, betaald met belastingen en onder voorwaarden toegestaan.

En ja, dat kan nodig zijn. Alleen betekent die bevoegdheid ook dat de staat zich moet verantwoorden voor de manier waarop die met haar geweld ermee omgaat.

Daarom denk ik dat geweld dat zich tegen de staat richt een veel groter signaal is dan we willen zien. Het kan betekenen dat voor een deel van deze jongeren de legitimiteit van die staat heel laag is geworden. Dat zij zich afvragen waarom een overheid die hen zo weinig perspectief biedt, wel gehoorzaamheid kan blijven eisen.

Je kan uit een brandend stadhuis niet afleiden wat een hele generatie denkt. Maar je kan je als overheid wel afvragen: hoe komt het eigenlijk dat wij zo worden uitgedaagd? Wat is er gebeurd met het vertrouwen waarop ons gezag zou moeten rusten?

De generatie van de broken promises

Ik denk dat we te weinig beseffen hoe het is om vandaag jong te zijn. Deze generatie is opgegroeid met een belofte die voor veel jongeren steeds minder geloofwaardig wordt: als je hard studeert, kan je werk vinden. Dan heb je een inkomen en kan je een leven uitbouwen zoals je het zelf wil.

Mijn generatie vond dat nog redelijk normaal. Ook toen was er werkloosheid. Ook toen had niet iedereen dezelfde kansen. Maar het perspectief op een goed leven was er voor velen wel.

Een goed leven, wat is dat? Onder meer een job waarmee je vooruit kan. Een eigen plek waar je kan wonen. En daar wordt volgens mij gigantisch onderschat wat er aan het gebeuren is. Vooral door mensen zoals ik, die eigenaar zijn van een huis.

Ik betrap mezelf op de gedachte: mijn kinderen zullen geen eigenaar zijn van een huis. Misschien zullen ze huren van mensen die al veel meer middelen hebben en daardoor wél woningen kunnen kopen. Met hun loon betalen ze dan mee het bezit van iemand anders, terwijl een eigen woning buiten bereik blijft. Die vrees staat niet los van de betaalbaarheidsproblemen op de woningmarkt, die jongere huishoudens zwaar treffen.

Moet je je eens voorstellen dat je zelf opnieuw begint. Je studeert, je werkt, je doet wat van je verwacht wordt. En toch lijkt die eigen plek steeds verder weg te schuiven. Wat doet dat met je motivatie om te studeren? Met je motivatie om te werken? Met je geloof in de belofte die we je al die jaren hebben voorgehouden?

Daar komt de kostprijs van het dagelijkse leven nog bovenop. Jongeren willen ook uitgaan. Plezier hebben. Met vrienden op café gaan, naar een concert, samen iets doen. Als je na de vaste kosten nauwelijks geld overhoudt, vallen juist die dingen weg.

En dan het onderwijs. Ik heb het met mijn eigen ogen gezien bij mijn kinderen. Goede leerkrachten, absoluut. Maar ook uitgebluste mensen. De ene vervanging na de andere. Jongeren die wel op school moeten zijn, maar geen les krijgen. Als je jongeren met dertig in een klas steekt en de begeleiding schiet tekort, dan wordt die frustratie alleen maar groter.

Je moet aanwezig zijn op school, maar je krijgt geen les. Dat is toch om gek van te worden als je vooruit wil?

Want ik geloof zelf dat jongeren wel vooruit willen. Dat ze willen leren, iets kunnen, een leven uitbouwen. En dat ze gefrustreerd raken in de manier waarop we dat als samenleving momenteel organiseren.

Bij de klimaatbeweging zagen we dat verlies aan geloof al langer. Je voert actie, je probeert mensen te overtuigen, je vraagt politici om te handelen. Jarenlang. En ondertussen blijft de reactie zo ver achter bij wat volgens jou nodig is dat je je begint af te vragen of die politiek nog wel werkt. Of er eigenlijk iemand luistert.

Tel dat allemaal eens bij elkaar op. En je radicaliseert. Niet enkel in gedachten, maar ook in daden.

We zien de kwetsbaarheid maar onderschatten de kwaadheid

We praten veel over de psychische kwetsbaarheid van jongeren. Over angst, verdriet en depressie. Over hoe zwaar vooral meisjes het hebben. En terecht. Onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie laat zien hoe het welbevinden van jongeren achteruitging, met bijzonder ongunstige uitkomsten bij meisjes.

Ik denk dat we dat signaal redelijk goed hebben gecapteerd: hé, er is iets aan de hand met deze generatie. Er is veel verdriet, er is een grote kwetsbaarheid. Dat we het zien, betekent natuurlijk nog niet dat we er voldoende aan doen.

Maar waar we volgens mij veel te weinig over praten, is een andere emotie die ik onder jongeren zie. Kwaadheid. Razernij soms. Een emotie die ook heel activerend kan zijn. Die mensen in beweging brengt, die hen doet protesteren, zich organiseren, zeggen: zo willen wij niet verder.

Verdriet en kwaadheid kunnen naast elkaar bestaan. Je kan kwetsbaar zijn en tegelijkertijd heel kwaad over wat je overkomt. Ik denk dat we veel te weinig hebben gecapteerd hoeveel kwaadheid er bij deze generatie zit. En ik vrees dat die, als jongeren telkens opnieuw ervaren dat er toch niet geluisterd wordt, potentieel erg explosief is.

Als we willen begrijpen wat er aan de hand is met jongeren, zullen we ook die kwaadheid ernstig moeten nemen. En proberen te horen wat ze ons ermee vertellen.

Wat als de overheid vooral iemand is die je controleert?

Voor een deel van de jongeren is de staat ook degene die hen tegenhoudt, fouilleert en als verdacht behandelt. Zeker voor jongeren met een migratieachtergrond is dat geen abstract debat. [Amnesty documenteert hoe etnisch profileren in België mensen vernedering, angst en wantrouwen tegenover de politie bezorgt.](#)

Als dat van jongs af aan je ervaring is, dan doet dat iets met de manier waarop je naar de overheid kijkt. Die relatie begint niet op het moment dat er tijdens een betoging een steen vliegt.

Meer blauw op straat is een politieke keuze. Investeren in opbouwwerk, jeugdhuisen en sociale voorzieningen is dat ook. Ik zou graag zien dat we minstens even hard aandringen op plekken waar jongeren welkom zijn als op middelen om hen te controleren. En dat we de schade die uitsluiting en het telkens afnemen van kansen veroorzaken ook ernstig nemen. Dat is wat ik bedoel als ik over structureel geweld spreek.

Ik wil niet elke politieagent over dezelfde kam scheren. Maar in een relatie tussen volwassenen en jongeren verwacht ik wel dat de volwassenen hun verantwoordelijkheid nemen. En als het geweldsmonopolie bij de staat ligt, dan ligt daar ook een bijzondere verantwoordelijkheid om te onderzoeken hoe een conflict ontstaat en escaleert.

Door het geweld heen luisteren

Ik denk dat er twee heel verschillende manieren zijn om op deze situatie te reageren.

De eerste is de manier waar nu zo luid om geroepen wordt: meer repressie. Het geweldsniveau verhogen, harder optreden, protest sterker onderdrukken. Dat kan op korte termijn het vertrouwen in de overheid herstellen bij mensen die zelf niet deelnemen aan het protest, maar ernaar kijken. Er wordt tenminste iets gedaan. De overheid heeft de situatie weer onder controle.

Alleen vrees ik dat je zo ook de volgende opstand voorbereidt. De volgende radicalisering. Dat je over één, twee of een paar jaar opnieuw met geweld geconfronteerd wordt, terwijl de redenen waarom mensen in opstand kwamen gewoon zijn blijven bestaan.

De andere manier begint met goed luisteren naar de boodschap. Door het geweld heen. Wat proberen deze jongeren ons te vertellen over de samenleving waarin ze moeten leven? Uiteraard moet je mensen beschermen tegen geweld. Maar als ons politieke antwoord daar eindigt, dan hebben we nog nauwelijks iets begrepen.

Ik wil niet dat we de komende tien jaar terechtkomen in een neerwaartse spiraal van protest, steeds autoritairdere onderdrukking en verdere afbraak van de welvaartsstaat. Ik vrees dat we zo de weg vrijmaken voor precies het fascisme waar we achteraf allemaal zo geschokt over zullen zijn.

Om dat te voorkomen, zullen we volgens mij naar een samenleving moeten die volgens andere principes werkt. Een welzijnssamenleving, waarin het welzijn van jongeren en volwassenen centraal staat, niet de winstmaximalisatie of de economische groei. Waar een betaalbare woning, degelijk onderwijs, tijd voor plezier en een leefbare toekomst ook echt politieke prioriteiten zijn.

Dat vraagt meer dan een luistermoment met enkele jongeren. Dat vraagt dat we bereid zijn onze keuzes te veranderen.

Je kan de vernielingen veroordelen en tegelijkertijd sympathie hebben voor het protest. Je kan geschokt zijn door het geweld en tegelijkertijd proberen te begrijpen waarom het zich op deze manier manifesteert.

Ik zou graag hebben dat we die twee gedachten samen kunnen vasthouden. En dat we ons, naast de vraag hoe we jongeren weer in het gareel krijgen, eindelijk ook afvragen wat voor samenleving we hen eigenlijk aanbieden.